

Optakt

Baggrund og tidslinje for genforeningen

Begivenheder i verden	Virkninger og handlinger lokalt
Oktober 1918: Tyskland søger fred med de allierede magter	
10.11.1918: Den tyske kaiser abdicerer	
11.11.1918: 11.11. Våbenstilstand (1. verdenskrig slutter)	6.-10.11.1918: Soldater- og arbejdsrådsrepublik dannes i Sønderborg
	16.-17.11.1918: Åbervå-resolutionen (de dansksindede og H.P. Hansens krav om folkenes selvbestemmelsesret i Nordslesvig)
29.6.1919: Versailles-freden – Tyskland skriver under (under protest)	→ Internationalt kontrolleret folkeafstemning i Slesvig indeholdt i Versailles-freden → Januar 1920: Den internationale kommission kommer til Slesvig - Overtager administrationen og erstatter tysk militær med franske og engelske tropper for at sikre en fri afstemning i zone 1 og zone 2
	10.2.1920: Afstemning i zone 1
	14.3.1920: Afstemning i zone 2
	Maj 1920: Danske soldater kommer til Sønderborg Danisk postvæsen Grænsebevogtning mellem zone 1 og zone 2
	15.6.1920: Genforeningsdagen
	10.7.1920: Kongen rider over den gamle grænse
	11.7.1920: Kongen og dronningen deltager i festen på Dybbøl

De tilrejsende dansk-sindede

Lørdag d. 10. januar 1920 bragte Dybbølsposten et interview med overretssagfører Peter Paulsen om transporten af afstemningsberettigede personer fra Danmark til deltagelse i afstemningen i zone 1 d. 10. februar 1920 og zone 2 d. 14. marts 1920.

Peter Paulsen var meget stolt over at kunne fortælle, at det til afstemningen d. 10. februar drejede sig om i alt 17.000 personer og til afstemningen d. 14. marts i alt 4.000 personer.

Til afstemningen d. 10. februar drejede det sig om 7.000 fra Sjælland og omliggende øer, 800 fra Fyn og 8.000 fra Jylland.

Peter Paulsen var formand for Foreningen Sønderjyderne, som blev stiftet på et møde i København d. 19. november 1918, altså straks efter, at våbenhvilen i 1. verdenskrig var trådt i kraft og Den nordslesvigske Vælgerforening havde udsendt Aabervå-resolutionen d. 16.-17. november 1918.

I en artikel i Dybbølsposten/Festudgaven i anledning af tilrådsdagen for folkeafstemningen (1920) gav han i et tilbageblik en bredere beskrivelse af arbejdet med at samle og transportere stemmeberettigede fra Danmark.

Foreningen startede sit arbejde, før det var helt sikkert, at der kom en afstemning og før reglerne for stemmeberettigelse lå klar.

Man startede med at lave skemaer til tilmelding og lister over de tilnødte. Disse lister sendtes senere til et udvalg, som mødtes på Folkehuset i Åbervå, hvor listerne blev godkendt, efter reglerne var offentliggjort efter Versaillesfreden juni 1919.

Herefter sendte foreningen navnene/listerne til de enkelte kommuner, som så i sidste omgang sendte et vælgertal til den stemmeberettigede. I reglerne var det fastsat, at man skulle stemme i den kommune, man var udrejst fra.

Og alle disse forsendelser skete med et velfungerende dansk og tysk postvæsen.

Til dette meget omfattende arbejde med vælgerregistrering, hvor både frivillige og deltidsansatte bidrog, kom så arbejdet med at udarbejde transportlister og træffe aftaler med danske og tyske jernbanemyndigheder og danske rederier, der kunne stille skibe til rådighed.

Hertil kom så også bespisningen undervejs, som man fik forskellige restauranter i København og Århus til at sponsorere.

Da der blandt de stemmeberettigede var folk med ikke så stor økonomisk formåen, måtte foreningen også i nogle tilfælde skaffe dækning for tabt arbejdsfortjeneste for at få så mange som overhovedet muligt med.

Mange forskellige aldersgrupper var også repræsenteret, heriblandt ældre og svagelige, så man måtte også have lægehjælp med på rejsen. At det var nødvendigt, viser nogle dødsfald, som skete under rejsen. Men Peter Paulsen kunne fortælle, at disse først skete efter stemmeafgivningen.

Den sidste store opgave var så at sørge for indkvartering til de tilrejsende. Til dette arbejde - og sikkert også andet - fik foreningen hjælp fra lokale. I Sønderborg var der f.eks. dannet en indkvarteringskommission, som ved en annonce i Dybbølsposten d. 23. januar 1920 kunne meddele, at indkvarteringslister nu blev fremlagt på Sønderborghus.

Så alt i alt et meget stort arbejde af frivillige for at skaffe så mange dansksindede med til afstemningen som muligt. Andelen af dansksindede tilrejsende kom til at udgøre ca. 10% af danske stemmer i zone 1. De tilrejsende blev så ikke afgørende for det danske flertal, men viser jo nok noget om et meget stort engagement.

DANMARK
er et siddet Land
strakt fra Nord til
Sønder
har dog Brød til
alle Mand
Købstadsfolk som
Bønder

**OG DE TROEDE
AT HJÆRTEBÅND
KAN BRISTE:
OG DE TROEDE
AT GLEMMES KAN
VOR
RET**

Afstemning

Afstemningen i Sønderborg d. 10. februar 1920

Reglerne var fastsat i Versaillesfreden, juni 1919:
Stemmeret har mænd og kvinder, der er fyldt 20 år
1. januar 1920 og opfylder en af følgende betingelser:
1) Er født og bosat i afstemningsområdet
2) Har været bosat i afstemningsområdet i 20 år
3) Er født i området før 1. januar 1900, men er fraflyttet området/blevet forvist fra området

I Sønderborg var byen opdelt i valgdistrikter som til almindelige valg, f.eks. et magistratsvalg afholdt i januar 1920.

Der var 5 valgdistrikter, som nedenstående oversigt og kort viser, + et 6. valgdistrikt for de tilrørende.

Valgstederne var placeret således:

1. Hotel Prinz Adalbert, Adalbertgade/Helgolandsgade 41
2. Restaurant Kolosseum, Perlegade 39
3. Hotel Holsteinsches Haus, Rådhusstræde 6
4. Rådhuset, værelse 2
5. Hotel Stadt Wilhelmshafen, Søndergade 52/Nørrebro 2
6. Restaurant Stadt Magdeburg, Perlegade 82

Afstemningsformen:

Den valgberettigede fik i afstemningslokalet udleveret en farvet kuvert.

I afstemningsboksen kunne han/hun så vælge mellem et kort med henholdsvis Danmark og Tyskland trykt på.

Dette kort blev i kuverten så afleveret til den valgtillordnede, som puttede den i stemmeurnen.

På arkivet opbevarer vi den stemmeurne, som blev brugt på Rådhuset.

Dybbølposten 21.1.1920 og 14.2.1920

Bekendtgørelse

I henhold til §10 af Afstemningsreglementet for Folkeafstemningen i Slesvig bekendtgøres herved, at der til Folkeafstemningen i Sønderborg Kreds er dannet følgende Afstemningsdistrikter:

Afstemningsdistrikt	Formand	Protokollfører	Lokale for listernes udløbelse (afstemningssted)	Afstemningsresultat
Sønderborg 1 - omfattende Gaderne: Adalbertgade, Alsgade, Arnkildgade, Jernbanegyde, Baudissingade, Brandtsvej, Bryggergade, Markgade, Gelbelgade, Goethgade, Hebelgade, Jernhustien, Kørmegade, Lerbjerg, Lessinggade, Løngang, Marinestræde, Melbygade, Prins Henriksgade	Hans Wark	Lærer Fr. Petersen	"Prinz Adalbert" (Adalbertgade/Helgolandsgade -> Huset Adalbert (PF s. 5))	Danske: 320 Tyske: 358
Sønderborg 2 - omfattende Gaderne: Jernbanegade, Møllegade, Perlegade, Rebslagergade, Renhøjsgade, Schillergade, Skole-alle, Skolegade, Sofieterrasse, Damgade, Theodor Storms Allé	Otto Kähler	Aage L. Nielsen	"Kolosseum" (Perlegade 39 (PF s. 60, lille billede))	Danske: 439 Tyske: 352
Sønderborg 3 - omfattende Gaderne: Bagergade, Bjerggade, St. Raadhusegade, Humletorv, Hospitalgade, Keiser Vilhelm-Allé, Kastanienallee, Kirkealle, Kirkegade, Lille Raadhusegade	Niels Busk	Knud Eriksen	"Holt. Haus" (Rådhusstræde 6 -> Hildebrandts Hotel -> Dupont Møbler (PF s. 50-49))	Danske: 265 Tyske: 308
Sønderborg 4 - omfattende Gaderne: Albigade, Biemarckgade, Ladegårds Allé, Ullingade, Mariegade, Mellemgade, Raadhustorvet, Rosengade, Slotsgade, v.d. Schulenburggade, Stengade, Skermegade, St. Jørgensbjerg	Fr. Dose	Bankdirektor Nielsen	Rådhuset, Værelse 2	Danske: 226 Tyske: 274

St. Jørgensgade, Strandvej, Sønderstræde, Ullinggade, Voldgade				
Sønderborg 5 - omfattende Gaderne: Ringgade, Dybbølgade, Grimmibjerg, Kasernevej, Klinkgade, Langbrogade, Nørrebro, Nørrebro, Sundevigsgade, Sundgade, Sønderbro, Inkl. Statskaserne, Sønderhavnegade, Søndergade	Julius Hag	Jul. Christiansen	"Stadt Wilhelmshafen" (Nørrebro 2, tidligere Søndergade 52 -> Hotel København (PF s. 12-11))	Danske: 430 Tyske: 590
Sønderborg 6 - for sådanne Personer, som er født i Sønderborg, men bosat udenfor Afstemningsområdet og for Udviste	H. Langlo	Heinr. Petersen	"Stadt Magdeburg" (Perlegade 82 -> Koldinghus -> Christian 4 (PF s. 58-59))	Danske: 349 Tyske: 919

Adalbertgade = Helgolandsgade
Baudissingade = du Plattsade
Gelbelgade = Finsensgade
Hebelgade = Ahlmannsvej
Kørmegade = Parkgade
Lessinggade = Blomstergade
Prins Henriksgade = Engshøjsgade
Schillergade = H.C. Andersensgade
Sofieterrasse = Smallegade
Theodor Storms Allé = Bronnensvej
Hospitalgade = Klostergade
Biemarckgade = Østergade
v.d. Schulenburggade = Batterivej
Ullinggade = Oehlenschlägersgade
Grimmibjerg = Slotsbakken
Klinkgade = Ankersgade

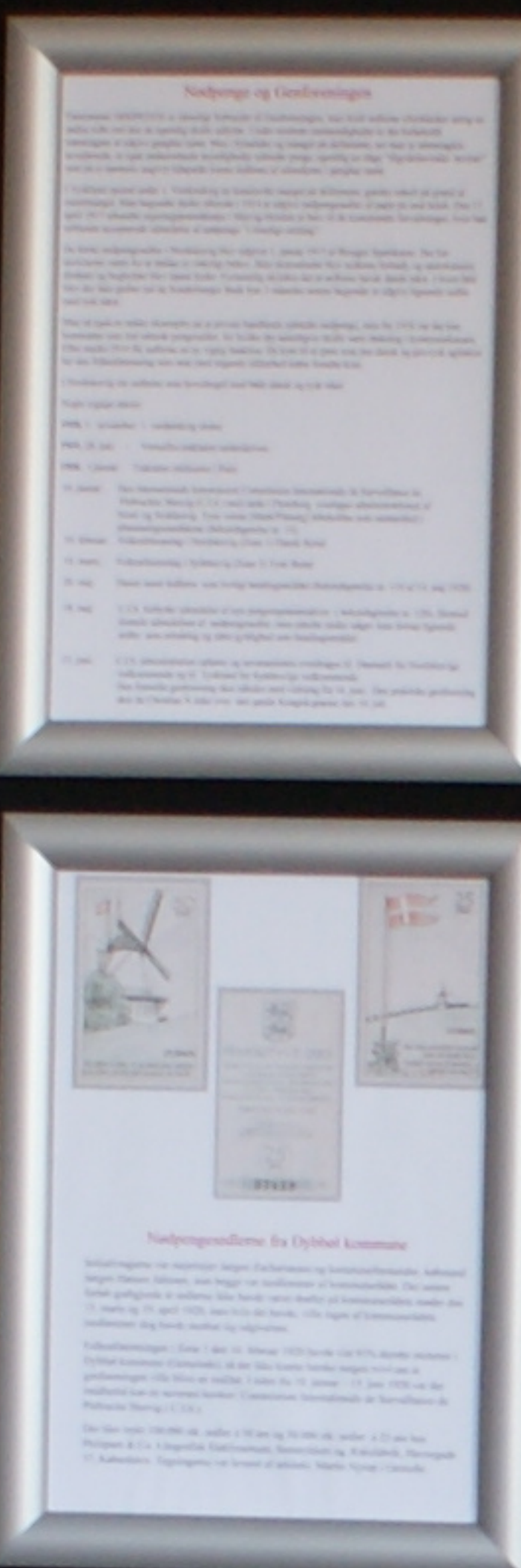
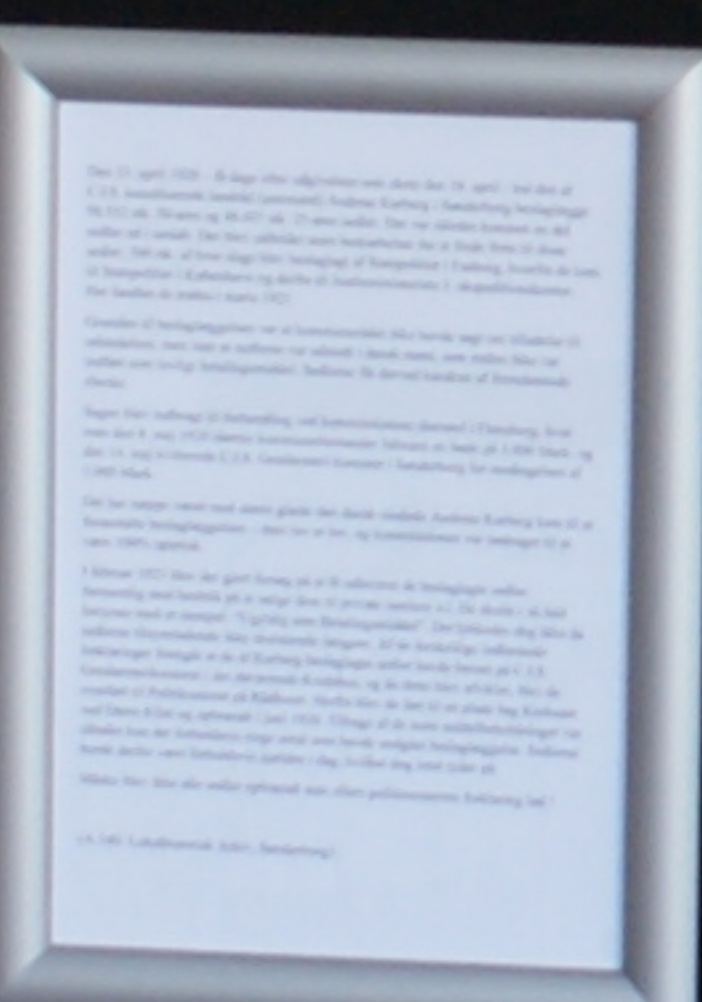

Plebiscitmærker

Nodpenge

Postvæsenet i Sønderborg

Danmark 1920

Festen

Postvæsenet i Sønderborg

Omkring genforeningen 1920

Posthuset er bygget i 1916

"Gæsterne overtager bygningen fra tyskerne 29. maj 1920, og dermed er det danske postvæsen ankommet i Sønderborg fra denne dag.

"I vognen til efterfølgende kærstødet både tyske og danske formidlere, der kom til, men de udførte opgaver, og indtægten til Tyskland.

"Den første danske leder af posthuset var M. O. Rørdam, som overtog 1. august 1920.

Køretøjer ved posthuset 1920

- 1 enspændervogn
- 1 tospændervogn

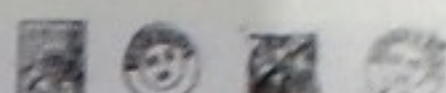
"Vognene tilhørte posthuset, mens hestene blev stillet til rådighed af en vognmand i byen.

Ansatte ved posthuset 1924/1925

Postmænd - 2 postkontrollører - 3 assistenter - 2 kontorister - 3 postbudbefalere - 5 overpostbud - 2 overpostbude - 9 pakkebud - 12 postbude - 1 hestevognpostbud - 12 landpostbude - 4 postspændere - i alt 48 personer

Tyske poststempler 1864-1920

De danske stempler (post) var på sigt - nemlig på genforeningsdagen (1. juni 1920) - borttaget fra tyske stempler.

28. juni 1920 blev det første danske stemple, som var på sigt, fra postmænd 1.4. 1920 - nemlig København.

Sidste gule postvogn fra Flensborg 1901

I forbindelse med åbningen af Tugtenbanen, kom "den gule postvogn" som sidste tur i 1901.

Mange talte på, at de på det tidspunkt var de sidste gule, men det var faktisk postbude - og spændere der gik.

Jernbanens post stempler

I 1864 fik Sønderborg sin første jernbane - og med det kom poststemplerne, og det var de første i Sønderborg.

Stemplerne blev først brugt af de to første jernbaner, og de blev brugt af posten, men der var ingen poststation på jernbanen.

Der blev åbnet to nye stationer: Sønderborg - Nordborg og Sønderborg - Tårnby. Og Sønderborg - Sønderborg - Sønderborg.

DE SØNDERJYSKE PIGER

Festen

**KEINER
KANN
SEHEN
WIE DU
STIMMST**

**NU-KALDER-DANMARK
PAA-SINE-BØRN
FARVEL-FOR-EVIGT
DU-TYSKE-ØRN**

PROKLAMATION

An die Bewohner der an Dänemark grenzenden Gebiete Deutschlands, von denen der Versailler Vertrag vom 28. Juni 1919 handelt.

Gemäss Artikel 109 des am 28. Juni 1919 zu Versailles unterzeichneten und am 10. Januar 1920 zu Paris ratifizierten Friedensvertrages zwischen den alliierten und assoziierten Mächten einerseits und Deutschland andererseits, nach dem die Grenze zwischen Deutschland und Dänemark in Übereinstimmung mit den Wünschen der Bevölkerung festgesetzt werden soll, hat die Internationale Kommission — bestehend aus den unterzeichneten Kommissaren und ernannt auf Grund des genannten Artikels, um eine Volksabstimmung zwecks Festsetzung der neuen Grenze vorzunehmen — vom heutigen Tage ab die allgemeine Verwaltung der Gebiete, die in dem Friedensvertrage zu diesem Zwecke abgegrenzt sind, übernommen.

Die höchste Gewalt liegt bei der Internationalen Kommission.

Die Macht und die Befugnisse, die bisher auf den verschiedenen Gebieten der Regierung von deutschen Verwaltungsbehörden mit Sitz ausserhalb dieser Gebiete ausgeübt wurden, stehen der Kommission selbst zu oder werden unter ihrer Kontrolle ausgeübt. Die Kommission hat, wie nachstehend festgesetzt, Massnahmen getroffen, um die übrigen höheren deutschen Beamten, die nach den Bestimmungen des Friedensvertrages zu entfernen sind, zu ersetzen.

Die Kommission gebietet und befiehlt allen Behörden und Staats- und Kommunalbeamten jeder Art, die ihre Funktionen weiter ausüben, der Kommission bei ihrer Arbeit zu helfen und ihr sowohl wie den von ihr ernannten Beamten vollen Gehorsam und ehrlichen Dienst zu leisten.

Die Kommission wünscht, dass die örtliche Verwaltung dieser Gebiete, die Tätigkeit der Gerichte wie auch der Zivilbehörden, wie bisher, mit möglichst geringen Störungen vor sich gehen soll. Die Anstrengung oder Fortführung von Prozessen politischer Art ist jedoch abhängig von einer Genehmigung durch die Kommission.

Die Veränderungen, die durch den Übergang der Gewalt auf die Kommission nötig werden sollten, die Massnahmen, die zur Erreichung einer guten Verwaltung geeignet erscheinen, und die Bestimmungen, die zur Durchführung einer freien und gerechten Abstimmung erforderlich sind, werden der Bevölkerung durch Verordnungen kundgetan, die in den amtlichen Blättern und den Zeitungen veröffentlicht und an öffentlichen Stellen angeschlagen werden.

Alle solchen Verordnungen haben Gesetzeskraft.

Das deutsche Militär ist gemäss den Bestimmungen des Friedensvertrages zu entfernen und durch Truppen zu ersetzen, die von den alliierten und assoziierten Mächten der Kommission zur Verfügung gestellt sind. Das Hauptkommando über diese Truppen, zu Wasser wie zu Lande, ist dem Britischen Admiral anvertraut, der auf Befehl der Kommission und unter deren Autorität handelt.

Die im Friedensvertrage vorgeschriebene Räumung des Volksabstimmungsgebietes durch die deutschen Truppen und Behörden soll mit Ablauf des 20. Januar 1920 als vollzogen angesehen werden, sodass also mit diesem Tage die im Artikel 109, 3te, des Friedensvertrages festgesetzte Frist für die Volksabstimmung zu laufen beginnt.

Die Kommission fordert alle Bevölkerungsschichten der Gebiete, die unter ihrer Verwaltung stehen, auf, loyal zur Aufrechterhaltung von Gesetz und Ordnung mitzuwirken.

KOPENHAGEN, den 10. Januar 1920.

CHARLES M. MARLING

PRÄSIDENT DER KOMMISSION : PRÆSIDENT FOR KOMMISSIONEN
BRITISCHER KOMMISSAR BRITISK KOMMISSÆR

PAUL CLAUDEL

FRANZÖSISCHER KOMMISSAR : FRANSK KOMMISSÆR

T. T. HEFTYE

NORWEGISCHER KOMMISSAR : NORSK KOMMISSÆR

OSCAR VON SYDOW

SCHWEDISCHER KOMMISSAR : SVENSK KOMMISSÆR

C. BRUDENELL-BRUCE

BRITISCHER ASSISTENT KOMMISSAR : BRITISK ASSISTENT KOMMISSÆR
GENERALSEKRETÄR GENERALSEKRETÆR

Til Beboerne i de Distrikter af Tyskland, der grænser til Danmark og omhandles i Versailles Traktaten af 28. Juni 1919.

I Medfør af Artikel 109 i den den 28. Juni 1919 i Versailles undertegnede og den 10. Januar 1920 i Paris ratificerede Fredstraktat mellem de allierede og associerede Magter og Tyskland skal Grænsen mellem Tyskland og Danmark drages i Overensstemmelse med Befolkningens Ønsker. I Henhold til denne Bestemmelse har den Internationale Kommission — sammensat af de undertegnede Kommissærer og udnævnt i Henhold til nævnte Artikel med det Formaal at foretage en Folkeafstemning til Fastsættelse af den nye Grænse — fra Dags Dato at regne overtaget den almindelige Forvaltning i de Distrikter, der i dette Øjemed er afgrænset i Fredstraktaten.

Den højeste Myndighed er hos den Internationale Kommission.

Den Magt og Myndighed, der hidtil indenfor de forskellige Forvaltningsgrene er udøvet af tyske administrative Myndigheder, som har haft Sæde udenfor disse Distrikter, udøves af Kommissionen selv eller under dens Kontrol, og Kommissionen har, som nedenfor fastsat, truffet Foranstaltninger til at erstatte de øvrige højere tyske Embedsmænd, der efter Fredstraktatens Bestemmelser skal fjernes.

Kommissionen byder og befaler alle de Myndigheder, Embedsmænd og offentlige og kommunale Tjenestemænd af enhver Art, der forbliver i Udøvelsen af deres Funktioner, at bistaa Kommissionen i dens Gerning og at vise saavel den som de Embedsmænd, den udnævner, fuldkommen Lydighed og retskaffen Tjeneste.

Kommissionen ønsker, at den lokale Administration af disse Distrikter, den dømmende saavel som den udøvende Myndighed, skal foregaa som hidtil med de mindst mulige Forstyrrelser. Anhængiggørelse eller videre Forfølgelse af Processer af politisk Art er dog afhængig af Kommissionens Godkendelse.

De Forandringer, som Myndighedens Overgang til Kommissionen maatte gøre nødvendige, og alle de Regeringsforanstaltninger, som denne maatte anse for hensigtsmæssige, saavel som de Bestemmelser, der kræves til Gennemførelse af en fri og retfærdig Afstemning, vil blive bragt til Befolkningens Kendskab ved Forordninger, der offentliggøres i de officielle Tidender og Aviserne og opslaas paa offentlige Steder.

Alle saadanne Forordninger har Lovskraft.

Det tyske Militær skal fjernes i Henhold til Fredstraktaten og erstattes ved Troppestyrker, der af de allierede og associerede Magter er stillet til Disposition for Kommissionen. Hovedkommandoen over disse Styrker, til Vands saavel som til Lands, er overdraget til den Britiske Admiral, der handler paa Kommissionens Forlangende og under dens Autoritet.

De tyske Troppers og Myndigheders Rømning af Afstemningsomraadet, der er fastsat i Fredstraktaten, anses at være fuldendt den 20. Januar 1920, fra hvilken Dag altsaa den i Artikel 109, 3te, nævnte Tidsfrist for Folkeafstemningen begynder at løbe.

Kommissionen opfordrer alle Befolkningsklasser i de Distrikter, som staar under dens Forvaltning, til loyalt at virke med til Opretholdelse af Lov og Orden.

KØBENHAVN, den 10. Januar 1920.